

Mit

Barndomshjem

"Overgård" i Uglev

Ejere af "Overgård"

14/8 1795 bliver Maren Madsdatter fra Lyngs? viet til Jens Sørensen i "Overgård" i Uglev. Hun bliver antagelig gift anden Gang med Peder Poulsen Dahl f. 1801 på Jegindø, som efter hendes Død gifter sig igen d. 29/12- 1831 med Kirstine Christiansdatter f. omk. 1805 i Gundtoft Mølle, Datter af Christen Jensen f. omk.1758 og Kirsten Olesdatter f. omk.1762 i Troelsgård, Gjettrup. Kirstine Christensdatter og Peder Poulsen Dahl får d. 6/8-1841 en Datter" Maren Pedersen" som d. 7/2 - 1862 gifter sig med Mikkell Christensen Riis f. 24/9.- 1834 i Helleriis : Maren og Mikkels yngste Søn Martin f.25/12 -1877 bliver 1899, to År efter Marens Død, gift med Gertrud Kirstine Laursen Flyvholm. f. 18/6 -1880 i Harboøre--- Mikkell Riis dør d. 16/7 1910.
Gertrud Flyvholm d. 14/10--1928.
Martin Riis d. 6/10 1957.

"Overgård" i Uglev

Der har jeg rod--derfra min Verden går.

I min tidligste Barndom bestod min verden mest af Gårdene i den nordre Ende af Uglev:- Overgård- Højagergård, nemlig Kr. Krabbes- Poul Mikkelsens- Møllebyggerens- og Anders Odgårds.

Som absolutte Yderpunkter var der - Råkjær- og to Gårde i Lyngs, hvor de 3 af Fars Søskende boede. Den fjerde, Faster Marie, boede i Andkjær, og så langt væk kom jeg først ved Laurits's bryllup med Anna i Foråret 1928. Annas Hjem lå i nærheden af Faster Marie og Anders Madsens Gård "Tidsvilde".-

En enkelt udenlandsrejse foretog jeg dog sammen med Forældre og et par søskende til Præstegården i Ryde, hvor Kaj Brask dengang var Præst.

Jenny Brask

Var min verden dengang lille, var befolkningstallet til gengæld stort. Vi var altid mindst tolv om bordet:

Far, mor, to voksne brødre og et par karle, to voksne søstre og en fremmed pige + 4-5 ukonfirmerede børn, en sommer lige efter første verdenskrig var der 18 personer. Mine forældre tog to tyske småpiger fra Flensborg i pleje 3 måneder.- Desuden kom som sædvanlig Københavnerdrengen Kaj Brask, og hans familie, selv kusiner, var også flittige til at besøge os i ferierne. Mor tog dem alle med åbne arme, jeg har aldrig hørt hende beklage sig over det store rykind.- Den sommer husker jeg dog ikke.

Årene før 1928 kan jeg betegne som- Min lykkelige Barndom.

Johannes Krabbe har fortalt, at hans far sagde,- vi boede på solsiden af vejen. Hos dem var de år præget af sygdom og død. Kr. Krabbe mistede to koner af tuberkulose. den første, Maren,

da Karen kun var 1/2 år, den anden, Peters og Marys mor: Katrine døde i Februar 1922. Jeg kan svagt mindes, at hun lå syg i soveværelset. Hendes død berørte nok ikke Kr. Krabbes børn så meget, de havde kun kendt hende som en syg - fremmed-, som de pludselig skulde dele deres far med, og den meste tid havde hun været på sanatorium. Min altfavnende mor tog sig meget af børnene på den anden side af vejen, Kr. Krabbe var nok lige ved at være jaloux, han sagde en dag i spøg til Anna og Karen: når i alligevel vil være der hele tiden, må i da hellere flytte derop- pigerne tog ham på ordet, og tog deres natkjoler med.

Da de var puttet i seng, kom deres far og tiggede dem om at gå med hjem.

Jeg husker ikke om de fik lov at blive natten over, men senere hændte det, når vi skulle være "ene" hjemme, at de fik lov at "holde ferie" hos os. Ene hjemme står i gåseøjne, for der var jo masser af voksne i begge gårde. Selv om mor var godt hjulpet med piger- hun havde aldrig brug for at "søge efter dem" så var det dog hendes hoved det hele skulle igennem. Ikke underligt at det "sprængtes" da hun var 48 år.

Mor og far blev gift, da mor var 19 år, og 23 år senere fødte hun barn nr. 13. Der var system i foretagendet for det var hveranden dreng, hveranden pige. Midt i flokken døde en pige 10 mdr. gammel, så slutresultatet var 7 sønner og 5 døtre.

Den 5/10 1900 fik de Mikkel, kaldt op efter sin farfar og naturligvis hans yndling. Det var ham dog en sorg at Mikkel ikke fik spor interesse i landbruget, men kun ville sidde og tegne. Så kunne han vel tegne en gris til Gammelfå? Men, ak, drengen udbrød, da tegningen var færdig: "Åh gammelfå- det blev til en telefonpæl"- Håbløst.- Der blev lavet en bred seng, så Gammelfå kunne have Mikkel hos sig om natten.- Og det blev snart påkrævet med flere brede senge. Der blev også lavet en børneseng, i stil med soveværelsesmøblerne, med plads til 2-3 børn. Mikkel kom efter konfirmationen i malerlære hos Østerby i Thisted, for selv om det var kunstmaler han havde lyst til og evner til at blive, så skulle han have en "sikker" uddannelse.

D. 14/9- 1902 fik de så Maren. Hun fik en alsidig huslig og almindelig uddannelse : Lærte at spille klaver, at sy dametøj (Far betalte for, at hun sad og kastede om sømme, "skoede" sømme op og andet forefaldende arbejde, som var til stor hjælp for skrædderinden). Hun blev elev i køkkenet på Holstebro Missionshotel, og hun fik plads som "selskabsdame" hos et par ældre damer på Koldingegnen. Så hun blev et attraktivt emne for egnens giftefærdige mænd. Det blev som bekendt Niels Gade, der løb af med hende, og han var skam også en flot og beleven mand. I det hele taget et smukt par.

26/3-1904 kom Laurits til verden, og han havde lyst til landbruget. Jeg husker ham som forkarl hjemme- mest fordi han som sådan sad øverst på karlebænken i folkestuen, og hvis en

af vi små sad for urolig ved bordet, blev man sat om i hjørnet mellem far og Laurits,- der var der ingen udfoldelsesmuligheder. En overgang blev Emil nu sat ned i tørvehuset, hvis han var for livlig, måske fordi der på det tidspunkt har været en fremmed forkarl. Emil syntes selv, det var meget uretfærdigt; han var jo aldrig slem, kunne bare ganske simpelt ikke sidde stille.

Selvfølge! måtte der være disciplin ved bordet, de "fremmede"

karle og piger skulle jo også kunne være tjent med det.

Laurits var omtrent jævnaldrende med Else Krabbe, og de var gode venner. Det lå vist i luften, at de skulle ha' hinanden.

Jeg har ladet mig fortælle, at Else blev helt ulykkelig, da Laurits, mens han var karl i Børkop, blev forlovet med Anna Kring, og at Laurits havde skrupler af den grund. Men Anna var ikke i tvivl, hun ville have Laurits, og i bryllupssangen skrev Fætter Uffe bl.a. Friede mon han til hende eller hun til ham?

Laurits købte så Lyshøj, hvor de boede næsten til deres dages ende.

13/10-1905 fik de Signe, og den dag havde jordemoderen travlt,

for i den anden ende af byen kom en dreng til verden. 6 år senere kom de begge i Odby Skole, og da de var 12 år, blev de nærmeste naboer, da Kr.Krabbe giftede sig med Peters mor.

To år senere blev de begge konfirmeret i Odby Kirke, hvor de forøvrigt også var døbt samme dag.

Mødre har sommetider mærkelige forudannelser, og det siges, at vores mor havde særlige evner i den retning. Far fortalte mig mange år senere at mor engang spontant udbrød: "Åh, når Signe og Peter engang får børn, så skal jeg rigtig knuse dem!"

Da havde far aldrig tænkt på, at det skulle blive Signe og Peter, og de blev først forlovet efter, at mor var død.

Signe med Tutte og Emil

Signe var født med det man kaldte

"klumpfod", hviket vil sige, at en sene på indersiden af anklen er for stram, så foden bliver trukket indad. Det blev hun som lille opereret for, vistnok i Ålborg. Da hun som ca. 28-årig blev svag i benene, troede man først, at det var en sen følge af barndommens skavank. Hun havde om sommeren flyttet køer og trådt tøjrpælen ned med foden, og det havde nok været for strengt. Der blev også fablet om tuberkuløs seneskedebetændelse. At det var dissemineret sclerose, blev konstateret meget senere. Man kaldte det også. "Den glemte sygdom."

Signe blev barnepige for Holger og mig; når hun havde puttet Holger i seng, og blev liggende hos ham til han sov, lå han og holdt i hendes ene øre, så den en overgang var helt rød. Signe var utrolig rar, og hun blev reservemor for os, da mor var død, da var Maren gift. Det varede kun to år, så var Signe også gift; men heldigvis for os kom hun til at bo ret tæt på, og vi elskede at besøge hende. Det blev fast regel, at Elly og jeg kom derop Mandag efterm., så hyggede vi os med håndarbejde.

Signe og Kirstine fik omtrent samme form for "uddannelse" som Maren: de lærte at spille, at sy og lave mad. Og alle søskende, undtagen mig, fik et ophold på Højskole eller Landbrugsskole, eller for Ellys vedkommende Barneplejeskole. Da jeg blev konfirmeret blev jeg fast ugehjælp hos Signe, jeg gjorde "Lørdagsrent" i hele huset, og bedst af alt: jeg passede Jens Erik når de skulle i byen. Jeg har aldrig fået en rød øre for arbejdet, selv om rengøringen var et slid; men jeg skænkede heller aldrig en tanke, at jeg burde have det. Der var heller ikke noget, der hed lomme penge dengang. Man fik jo hvad man skulle bruge; mad og de nødvendige klæder. Fritidsforholdene var i reglen gratis; måske gav man et par kroner pr. vinter for gymnastik,- de gik til at betale salen, lederen arbejdede altid gratis. Drengene gav nok tilsvarende for fodbold om sommeren, der blev jo lejet en græsmark.

5/5-1908 blev Peder født,- et lille "skravl" på 5 pund, som var så svag, at ingen troede, han kunne leve. Hvor må mor have været bekymret! Men han kom sig og blev en stor og kraftig dreng.

Han kom med i det første hold spejdere, og gik meget op i det. Jeg husker hans sølvplader for at gå 25 og 50 km., de blev opbevaret i et rum i sybordet. Han blev en dygtig landmand, men blev kort efter sit bryllup med Katrine ramt af alvorlig sygdom, vistnok en hjerneblødning, og ikke længe derefter blev han ramt af et lyn, eller rettere af lufttrykket fra et lyn, som dræbte Niels Skjærbæk "Karlen", han stod på Vognen, og var således det højeste punkt. Peder blev slået bevidstløs, og pådrog sig en hjerneskade derved så at han blev epileptiker.

På det tidspunkt havde de "Futtrup", en dejlig gård ved fjorden i Heltborg, overtaget efter Niels og Maren, som nu boede i Skjern. Periodevis var han så dårlig, at det blev for belastende at have så stor en gård, så "Futtrup" blev solgt, og de købte "Den gamle kro" i Ydby.

Så var der Kirstine, født d.19/8-1909.

Det jeg husker bedst om hende fra vores barndom var, at jeg sommetider skulle gå i hendes aflagte tøj, som jo var 7 år gammelt når det passede mig. Især husker jeg en stiv plydsfrakke, der nok også havde tilhørt både Signe og Maren. Jeg protesterede voldsomt imod den, men når det var meget koldt, hjalp der ingen "kære mor". Måske var der ikke meget andet, jeg arvede, men den har gjort et uudsletteligt indtryk. Kirstine var lidt indesluttet; ihvertfald den mindst udadvendt af flokken. Hun var meget dygtig, og da hun allerede som 21-årig fik ansvaret for husholdningen, klarede hun det godt; men hun var også streng.

Det tror jeg især Carl-Åge følte, han var kun 7 1/2 år, da Kirstine fik styringen, og trængte vel mere til moderlig ømhed, end til streng opdragelse. Elly var hendes yndling, og vi andre syntes, hun kunne få lov til alt.

Kirstine lavede som regel selv maden, mens vi andre, en ung pige og jeg, gjorde rent i hus og have, og det fik vi lært at gøre grundigt; Kirstine var nærmest perfektionist! Inden Signe flyttede hjemmefra var Kirstine et halvt eller helt år gangpige på Thisted Sygehus, og en sommer på Højskole. Siden var hun kun ude et år, hvor jeg overtog hendes job, medens hun var i huset på Sjælland. Hun var 31 år, da hun blev gift med Kristian Laursen, som hun lærte at kende ved vores fætter Niels Arilds bryllup med Kristians søster Anna.

*Her er Peder den mindste.
"Gammelfåe", Mikkel Riis*

Kristian blev født d. 31/7-1911. Han fik mere lyst til gartneri end til egentlig landbrug; men far syntes ikke, det var noget, der var fremtid i,- selvfølgelig skulle han hellere være landmand,- og sådan blev det så. Men "grønne fingre" havde han, og det så man alle de steder, han og Thora kom til at bo :Søndbjerg, Barslev og Heltborg.

havde han, og det så man alle de steder, han og Thora kom til at bo :Søndbjerg, Barslev og Heltborg.

Efter Kristian kom Dagmar Sofie, som døde af meningitis, tuberkuløs hjernebetændelse kaldte man det dengang.

Hun blev kun 10-11 mdr.

D. 13/6- 1914 fik de Emil.

Han var den, jeg var nærmest på alder med, og som jeg, især som halvvoksen, sluttede mig mest til, Vi havde fælles venner og fælles interesser, Emil havde en fin humoristisk sans, og

var på samme tid livlig og dybt tænkende. Et typisk eksempel: Det var gækkebrevetid, og Emil sendte et til far med et hjemmelavet gækkevers : "Elsk di kuen og mog ve hinne høns." Hønsene var jo mors domæne, bortset fra det med udmugningen, som hun sommetider måtte minde far om flere gange, inden han fik gjort alvor af det.

På den tid fik drengene sommetider ringorm, som de blev smittet til af kalvene. Emil fik en stor ringorm i nakken, som ikke ville hele, fordi det gav betændelse i hårsækkene. Han fik et stort ar, som kunne ses resten af hans dage.

Engang var der i flere dage en rædsom stank ved drengen, som ingen fattede, hvor der stammede fra. Det viste sig at være en svineblære, som slagter P. Dam havde foræret ham.- den kunne pustes op og bruges som fodbold. Emil havde altså bare glemt den i lommen! Emils practical- jokes kunne der skrives bøger om; han elskede at overraske folk med dem. Da Emil blev invalid af "Parkinsons syge", var humoren den sidste sans, han mistede.

Da mine forældre d. 16/12 -16 igen fik en pige (mig) fik jeg så min afdøde søsters navn.

Holger blev født d. 25/2.-1919.

Han må have været et særligt indtagende barn, for Kr. Krabbes husbestyrerinde og piger købte kys af ham; og fra han var omk. 3 år, gik han ved middagstid rundt ved naboerne og så efter, hvor der var udsigt til den bedste mad, og hvis det var for vanskeligt at vælge, kunne han godt spise to steder. Ikke sært at han blev rund og dejlig. En overgang var det en yndet spøg at

spørge: "Holger, hvad vejer du?" og svaret var 64.

Vi havde nu ellers påbud om altid at være hjemme til spisetid, og var vi det ikke, blev der sendt en af de andre efter os.

Kr. Krabbes voksne havde fornøjelse af at sige, når de så budet: "kravl ind under bordet" hvad vi så gjorde- og alligevel straks blev fundet. Som Emil og jeg havde slået vore folder sammen, blev det Holger og Elly, der delte interesser.

Elly kom til verden d.30/8-1920.

Det blev som loven krævede, meddelt Degnen; men han kom en dag bagud med dateringen. Degnen var Lærer Westrup, og den 31/8-1921 kom han for at gratulere med Ellys fødselsdag. "Det fejrede vi nu ellers i går, sagde mine forældre; men Lærer Westrup kunne vise sort på hvidt, at den rigtige dato var d. 31. Det bøjede far og mor sig for og lavede datoen om.- Indtil Elly skulle konfirmeres og dåbsattesten blev udleveret af Præsten; så blev datoen korrigeret igen.- Der var dobbelt bogføring den gang; det er der vist ikke mere.

Elly blev som sagt Holgers legekammerat, og endnu mere Knud Odgårds. Peter Odgård og Holger var altid sammen, de var jævnaldrende, og det var Knud og Elly også. Elly legede altid med drenge, og var især glad for heste. Da hun og Holger var halvvoksne, gav Chr. Riis "Helleriis" dem rideundervisning sammen med sin egen datter Inger. Chr. Riis havde lært det som soldat.

*Signe med "sin"
børneflokk: Emil,
Holger, Elly,
Kristian og Tutte*

Elly kom et år på
barneplejeskole, en
uddannelse hun fik
god brug for.

Rosinen i pølseenden blev Carl Åge f.d.9/12 1922.

Nu var jeg stor nok til at kunne nyde en lillebror.

Jeg kunne lide at se ham i pænt tøj og husker især en "legedragt", som man kaldte en ud-i-et-dragt. Da han var vokset fra den, gav mor den, sammen med andet aflagt tøj, til Pusselars, s kone, hvad jeg var dybt forarget over. De kunne ellers nok trænge til det, men jeg forudså, at

den gik en grum skæbne i møde.

Carl Åge legede og snakkede meget med sig selv. En dag han legede i folkestuen med vores lille foxterrier, hørte vi ud i køkkenet, at han sagde: "Ja, man må lide for skønheden, Lady" hunden peb lidt. Da vi nysgerrig kiggede gennem dørsprækken, så vi, at han var ved at trække den i en dukkefrakke.

Carl Åges "lykkelige barndom" varede kun 5 3/4 år, så døde mor.

Den dag hun blev begravet, blev Carl Åge væk. Man fandt ham grædende, krybende sammen under loftstrappen.

Dagligdagen på "Overgård"

For pigernes vedkommende startede dagen med at rydde aske ud af komfuret og tænde op med en tot halm, kvas og tørv; der skulle koges en stor gryde havregrød, og laves kaffe til de voksne.

Før havregrødens tid blev der lavet pandekartofler, men det husker jeg ikke noget om.

Mor skulle have puslet og madet den lille, og de lidt større måtte, med hjælp fra de voksne og hinanden, selv finde i kludene,; inderst en hjemmestrikket uldtrøje, så et "linned", som vi kaldte lærredskemisen. Derefter et "livstykke", der var syet af to lag, i reglen kulørt stof, forsynet med skulderstropper, knappet i ryggen og med en knap i hver side til strømpebånd. Strømperne var om vinteren uldne hjemmestrikkede.

For og efterår købte ribstrikkede til pigerne, og "pløshoser"; strømper uden sål og med en rem under foden og en strop om en tå, til drengene-----en "fæsel" og en "tåsel" (M)-----

om sommeren var drengene, til daglig, barbenede og pigerne i halvstrømper- så kunne man undvære livstykket. Der var ikke noget, der hed lange bukser til børn, og det kneb altid at få strømper og bukser til at "lappe" over, så det kunne om vinteren give en rød næsten hudløs stribe lår. Bukserne var for pigernes vedkommende af jersey, i reglen lyserøde eller lysebrune. De hjemmestrikkede strømper var årsag til megen jammer- de kradsede. Især om efteråret når man gik over til dem. Holger var den, der klagede mest; jeg har nu ikke hørt noget om, at han som voksen var allergisk overfor uld, som jeg er. Dengang var man ikke opmærksom på allergi. Det daglige fodtøj var: til indendørsbrug tøjsko, og udendørs træsko. Tøjskoene var syet af brugt tøj, sålerne af mange lag stukket sammen. Det var mest selvforsørgende kvinder, der specialiserede sig i at sy dem, og de var langt fra alle lige dygtige til det. Vores leverandør var expert og syede virkelig fine sko; det var Mette Larsen, som boede i det lave hus øst for præstegårdshaven. En gang årlig blev vi børn sendt derhen med en stor bylt tøj i et knytklæde; og så tog hun mål med en strimmel papir, hvor hun klippede hak svarende til fodens længde

og omkreds; og resultatet var perfekt, langt finere end nutidens espadriller. Jeg havde lidt ondt af de børn, der ikke var kunder hos Mette Larsen.

Træskoene kunne være en plage, når der var sne som "kroppede", så kunne man let vrikke over. Den vinter jeg gik! til præst, var der sne en meget lang periode, så det kunne være en træls tur. Men en gang imellem blev vi kørt derhen i kane, og det var vældig festlig-. Jeg tror kun, der var Ambys foruden vores familie, der havde hest og kane, så de skiftedes til at køre og fylde kanen op undervejs.

Læderfodtøj var til pænt brug; men om sommeren havde vi dog sandaler og lærredssko til hverdag. Gummistøvler og galochestøvler (overtrækstøvler) blev først almindelig op i trediverne. Min veninde Åse Thomsen (fra "Det gule Palæ") var den første, som fik galochestøvler- med lynlås!

Det var lige ved at kunne gøre os misundelige. Lynlåsen var også en ny opfindelse.

Vi havde nogle olmerdugsdynner, og da der dengang ikke var dynebetræk på, men overlagner, var jeg hel hys, hvis jeg skulle sove med sådan en dyne; lagnet kunne være vanskeligt at holde på plads med flere børn i sengen. Senere fik vi dynebetræk, men beholdt overlagnet, som var lettere at vaske, og så skulle dynebetrækket ikke skiftes ret ofte.

I den koldeste tid kunne pigerne også få en uldklokke på; det var en, i reglen lyserød, mønsterstrikket underkjole. Den ville i dag kunne anvendes som en yndig sommerkjole.

Der var ikke varme i soverummene, så om vinteren blev der brugt udlagner--hylsklæder. Den underste var oftest naturgrå og overlagnet råhvid med broderede tunger. Dem yndede jeg heller ikke, og fik tiest lov at være fri.- De andre hyggede sig i dem. I forældrenes soveværelse var der dog en stor kakkelovn, men den blev meget sjældent brugt. Jeg tænker det var mest, når mor lå i barselseng.

Om vinteren skulle der også ryddes aske ud og tændes op i to kakkelovne: i folkestuen (som ikke bare var for "folkene") og i dagligstuen.

De større børn skulle sendes i skole, og karlene i marken. Vi havde sjældent madpakke med, for der var en times middagspavse, og vi kunne lige nå hjem og spise. Kl. 9 blev der serveret formiddagskaffe, og Kr. Krabbe var, om ikke daglig, så i hvert fald hyppig gæst.

Kl. 12 var der "ojn", og så skulle far og mor og karlene ha, en times middagshvil.

Pigerne måtte først vaske op, pudse komfur og vaske køkkengulvet, så klokken blev omk. 2 før de fik middagshvil, inden kaffen Kl.3. Karlene fik kaffen inden de skulle i marken kl. halvt-to; kun røgtereren fik det altid Kl. 3. Det lyder måske sært i dag, at der skulle pudses komfur og vaskes gulv hver dag, men det var absolut ikke af storhed; aske, tørv og kvas støvede og pulsede, når der blev fyret ovenned i komfuret. Var det stille vejr, kunne det ske, at ilden ikke ville fænge om morgenen, og så måtte man sætte ild til en tot halm i bunden af skorstenen. Tørvene blev opbevaret i en stor kasse på ruller, som passede ind i køkkenbordet. Der var vask med afløb, men ikke vand indlagt i køkkenet; der var en pumpe i bryggerset, som

vi fyldte vandspanden ved, og hvis vi så sørgede for at vandgryden, en lille indbygget beholder bag komfuret, hele tiden var fyldt op, kunne man tage varmt vand der. Der var altid en kedel med vand på komfuret og der var også plads til en kedel ovenpå kakkelovnen i folkestuen.

Møbleringen var meget enkel: I folkestuen et langt bord med bænke på de to led, hvor far sad for bordenden og karlene efter alder på langsiden. Mor, pigerne og vi børn måtte "nøjes med" en skammel uden ryglæn og en stol for den anden bordende.

I stuens modsatte side var der kun et lille bord i den ene ende, og i den anden en knagerække med vort daglige overtøj.

Så var der lige plads til en gammeldags fjederstol med armlæn under vinduet; det var Trines plads, når hun stoppede vore strømper.

Strømpestoppersken Trine

I dagligstuen var der kun de nødvendige møbler, og endda var der overfyldt. Rundt ved væggene var der i rækkefølge fra køkkendøren: et bogskab, en buffet, klaveret, en fjederstol, et tobaksbord, hvor radioen omkring år 1925 fik sin plads, en chaiselong (sofa), en stol, et skrivebord, et tobaksbord som blev brugt til sit formål, og en stor kakkelovn. Midt på gulvet et ovalt bord med lette træstole om.

Når man tager i betragtning, at der var fem døre i det lille rum, forstår man, at rummet var fuldt udnyttet.

Måltiderne indtoges til daglig i folkestuen. Undtagen "æ nætter", som om sommeren var rabarber- eller anden frugtgrød, om vinteren kaffe; søndag og når der var gæster i dagligstuen, hvor der maksimalt kunne være 12-14 om bordet, så når der var gæster var børnene forvist til folkestuen. Ved særlige lejligheder brugte vi også havestuen, hvor bordet kunne blive meget langt.

Mellem daglig- og havestuen, var "æ bette stow", eller "æ pæn stow" hvor der var mahognimøbler med rødt plydsbetræk, og tæppe under bordet. I daglig og havestuen var der linoleumstæppe under bordene. Senere kom der et smukt Wiltontæppe i havestuen og et rød-gråstribet præstegårdstæppe over hele gulvet i "æ bette stov". I de to øverste stuer blev der ikke fyret i kakkelovnene til daglig, og det resulterede i, at når det skete drev kondensvandet ned ad væggene i havestuen, hvor de var malede. I det hele taget var det vist kun i "æ bette stov", der var tapet på, plus i børneværelset ved siden af dagligstuen. I værelserne (der var 2 på loftet og 3 i stueetagen foruden de to ved bryggerset) var der limfarve, ellers oliemaling og

kalk.

Karlekammeret var i begyndelsen ved siden af hestestalden, hvilket var almindeligt. Siden blev det flyttet ind i "bagestuen" et rum bag bryggerset; men der var stadig i nogle år halmsenge og cementgulv, dog nu med et stråtæppe over.

Røgteren havde eneværelse, også ved bryggerset. På et tidspunkt, det var nok omkring 1930, blev halmsengene skiftet ud med senge med fjederbund. Så vidt jeg husker, købte far dem brugt hos Malle i Snedsted. Far var prisbevidst,- det var han vel nødt til at være, med den store husholdning.

Karlene var ellers glade for halmsengene, de var lune at krybe i om vinteren, når der kunne være rim på væggene.

Vi var i høj grad selvforsynende med mad; der var to saltkar i kælderen; et stort til svinekød og et mindre til fårekød. Svinene til slagting var store og fede; der var nemlig den fordel ved flæsk, at det ikke sugede mere salt, end der var godt, hvorimod det sribede og kødet skulle skulle udvandes før brug; men så var det også meget velsmagende. Mange savnede at få saltkødsfrikadeller, da man fik frysere. Mælk og fjerkræ indgik i alle landhusholdninger, og kartofler, grøntsager, bær og frugt var jo også en selvfølge. Jeg tror kun, vi gik til slagteren en gang om ugen efter fersk kød, og alligevel var maden passende varieret, med en ugentlig fiskedag, om Lørdagen ofte øllebrød og pandekager, og Søndag kyllingesteg, kogt høne el. l.

Kaj Brask har fortalt, at han, før han kom på landet, havde været meget kræsen, men besluttede, at i Uglev ville han spise alt, hvad der sat for ham; så mor undrede sig over drengens glubende appetit. Men om tirsdagen, når mælkekusken havde kærnemælk med fra mejeriet, så kneb det svært med de gode forsætter, og han tænkte: "Ak nej, kærnemælksuppe i dag og grød i morgen!" Om det var så konstant, tror jeg nu ikke, men om mandagen fik vi ofte mælkemad: Risengrød, sødgrød el.l., da var der nemlig skummetmælk med tilbage. Det har Kaj måske ikke erfaret, for det var nærmest vintermad.

Aftensmaden var til daglig mest pandekartofler med sprøde flæsketerninger, eller stuede kartofler med røget landskinke.

Begge de store skinker på grisen blev saltet og røget og hang så på loftet ved skorstenen sammen med røgede fårelår og do. pølser. Kogt saltet fårekød var også, ligesom kogt sribet flæsk almindeligt tilbehør til stuvet hvidkål og andre grøntsager både til middag og aften. I mors tid blev der mindst en gang ugentlig kogt en kæmpegryde gule ærter, grønkålsuppe eller lignende, og så blev vi børn sendt af sted med en lågspand til en eller flere af de enlige damer eller enker med børn, som dengang var henvist til andres godgørenhed. (At modtage offentlig støtte kaldtes at "komme på sognet", og det følte de fleste som en skam.) Al den madlavning, uden nutidens elektriske hjælpemidler, var natur-ligvis meget tidkrævende; og medens mor levede, hjalp een eller sommetider to piger med ved malkningen, i hvert fald om aftenen. De var også i marken, når roerne skulle tyndes og selvfølgelig i høst.

Efter mors død syntes far vist, vi havde rigeligt at gøre med hus og have, så jeg fik aldrig lært at malke. (Jeg var nu også lidt bange for store dyr som køer og heste.) Nu hjalp vi kun til i høst.

Lørdag var den store rengøringsdag, især i køkken og bryggers. Tallerkenrækker og døre skulle sæbevaskes, der var et røgsodet lag over alt; og om sommeren var der tæt med flueklatter på vinduer og omkring det varme komfur. I den varmeste tid blev der lavet mad og vasket op i bryggerset, hvor der også var både komfur og vask. Det var mest for at undgå fluer i stuer og soveværelser. Der var dør både til gård og have, så der kunne skabes gennemtræk.

I varmeperioder skete det også, at vi flyttede bord og bænke fra folkestuen ud under den store blodbøg.

I bryggerset skulle de to borde og underborde, hvor gryderne stod med den sodede bund opad, skures og cementgulvet skrubbes. I alle andre rum skulle der bl.a. vaskes gulve; og så var der messingdørhåndtagene, som det var mit job at pudse fra jeg var 11-12 år, ligesom jeg også skulle skure v. c. sæderne og gulvene i de to lokum-er!! Det var efter min mening en effektiv måde at gøre en led ved arbejde på.

Knive og gafler var ikke rustfri og skulle pudses med smergellærred, hvad der også i flere år var mit arbejde. Det skar i nerverne.((((Det var pudsigt nok også Knap,s arbejde.))))))

Bestikket havde plads i en skuffe i folkestuebordet, og i hvert fald en overgang var det skik at tage en balje med varmt sæbevand ind og vaske det af på stedet.

Trine, strøpestoppersken, havde sin egen hornske, og vi børn fandt det morsomt, når hun bad om "mi egen skigge." Hun var fra Fabjegegnen.

Hver fjerde uge var der storvask (med tryk på stor) Far sagde i spøg, at den eneste dag, vi ikke klagede over, at vi manglede tøj, var på vaskedagen. Dagen før blev tøjjet sat i blød i sodavand (ikke mineralvand) i to store trækar, et til hvidt og et til kulørt + en balje med arbejdstøj. Tidligt om morgenen på vaskedagen blev der fyret op under den store indbyggede kobbergruekedel og tøjjet blev sorteret og kogt, først de finere ting som duge og lagner, så de hvide underskjorter som mandfolkene brugte og håndklæder m.m.. Det blev så vasket i henholdsvis en håndtrukket vaskemaskine og på vaskebræt. Derefter kogt i et nyt hold sæbevand og gået efter på vaskebrættet en gang mere.

Det kulørte blev så vasket i det samme vand. Tøjjet kunne virkelig være snavset; sved og støv fra bl.a. tærskning, satte grimme rande ved hals- og håndlinninger; og almindelig soda og sæbe: høvlet stangsæbe eller sæbespån, og til arbejdstøjet brun sæbe, havde ikke den opløsende virkning, som nutidens vaskemidler. Tøjjet skulle selvsagt skylles i flere hold (koldt!) vand, og alt vand pumpes op. Så var vi endda heldige at have pumpen indendørs, de fleste steder var den i gården.

Det var ikke altid, at man blev færdig på en dag, selv om den var lang, og det gav ømme rygge og helt " opløste" rynkede hænder.

Slagtningen skulle nødvendigvis foregå i den kolde årstid, det kunne heller ikke altid gøres færdig på en dag. Fårene slagtedes om efteråret og gris altid til Jul og igen om foråret. Der blev altid lavet både medister- og blodpølse, og tarmene blev brugt til begge dele; det var et fælt arbejde at rense dem, og det var sjældent slagteren gjorde det. Først blev det meste slim gnubbet af med groft salt, og så skulle de skraves forsigtig med en kniv. Far var flink til at hjælpe med at trække kødmaskinen til de mange pund pølsekød; det var også et sejt arbejde, som man nødvendigvis måtte skiftes til.

Før Jul blev der bagt i den store bageovn i bryggerset; det var en festdag for vi børn. Far fyrede op med brænde, til ovnen var glødende indvendig; så blev brænderester og aske raget ud, og bagningen kunne begynde,: først sigtebrød og kavringer (runde brød), så blev boller og formkager og børnenes vakænder": boller med rosinøjne,- næb og hale; og sidst småkager og pebernødder. Sigtebrød blev "lagt" aftenen før i et stort dejgtrug og koldhævet, det gav det bedste brød. Den ugentlige bagning foregik i komfurovnen, som det var noget af et kunststykke at opnå den rette temperatur i; det blev reguleret med spjælde, som kunne hæves og sænkes.

To gange årlig blev der gjort hovedrent, d.v.s. kakkelovnene skulle pudses, nogen med "Brasso", som ikke var værst, andre med sort sværte, der var et meget svinsk arbejde. Om foråret skulle der helst ikke fyres mere, efter at kakkelovnen var pudset, så frøs man hellere med anstand. Ovnene i folkestuen og den pæne stue havde dog keramisk overflade og kunne sæbevaskes.

Kakkelovnsrøg og flueklatter gjorde det nødvendigt med afvaskning af loft og vægge, og gulvene skulle skures og ferniseres. dagligstue og køkken var det også nødvendig at fernisere en gang imellem hovedrengøring, vi var jo mange til at slide på dem. Sengetøjet blev lagt ud på et dertil indrettet stativ sat sammen af lange bukke med hak i, hvor der blev lagt lægter på tværs. Det var nærmest som en stor firkantet stige. Så blev det grundig banket med tæppebanker eller stok- det kunne godt støve- og børstet. Det var en vidunderlig fornemmelse, når hovedrengøringen var overstået, og der duftede friskt overalt; den forandring kan ikke opnås i dag, hvor der er tapet og tæpper i alle rum,- Men sliddet kan man da godt undvære!

At der var store udgifter til tøj, siger sig selv; jeg husker (har fået fortalt?) at det engang gav anledning til diskussion mellem far og mor, og at mor afsluttede den med at sige:" Ja, men de skal vel ligne andre børn!" og altså drog hun på indkøb med en god sum i pungen, og kom hjem belæsset med metervarer, som hjemmesyersken så forvandlede til kjoler, skjorte og drengebukser. Jeg tror slet ikke, det var muligt at købe færdigsyet tøj, udover overtøj. Heller ikke herretøj blev købt færdigt, det blev syet hos den lokale skrædder, og var betydelig mere velsiddende, end nutidens konfektion.

Pigerne, både store og små, gik altid med forklæde, også i skole. Vinterkjolerne var tiest af uld og ikke så vaskebare, så forklædet var praktisk. Ulden fra vore egne får blev sendt til Grindsted, og kom tilbage som store ruller hylsklædestof og tre-og firetrådet garn. Det blev opbevaret i den store standkiste på loftets trappegang, til der blev brug for det. Samme sted var en dragkiste + to store skabe, hvor vintertøjet hang om sommeren, og omvendt, - også fars kørekappe, som var så tung og stiv, at han måtte have hjælp til at komme i den. På den anden side af væggen, i det "tomme" loftsrums, var der også et skab til "kisteklæder". I bunden af dette skab opbevarede mor sit fine sølvvrævesæt: krave, hue og muffe. Pludselig blev det totalt ubrugeligt, da skabsdøren på et tidspunkt må have stået på klem, og en kat havde lagt sig til at få killinger i det bløde leje. - Det var før plastposernes tid.

Nu kunne det måske se ud, som om alt var slid og slæb derhjemme, - det var ingenlunde tilfældet. Når pigerne var færdige over middag, vaskede de sig - for familiens vedkommende ved køkkenvasken - ellers ved et vaskestativ på værelset, og skiftede tøj og hvis ikke lige haven skulle have en omgang, hvad den fik hver eller hveranden uge i sæsonen, så var der om sommeren tid til at cykle til vesterfjorden og bade, når vejret var til det. D.v.s. i roeuttyndingstiden og i høst måtte man sommetider ofre middagssøvnen på det. Børnene fik ikke lov at komme til Vesterfjorden, det var for farligt; men vi badede ved Skibdal uden voksenledsagelse, når blot den ældste var mindst 12 år.

Far og Mor i hvidlergraven

Vi fik gerne brød og saftvand med, og fyldte så flaskerne med revlinger, som ved hjemkomsten blev nydt med mælk og sukker. Især i ferietiden blev eftermiddagskaffen, ofte indtaget i haven eller "æ hvillergrav, hvor der var anlagt gange rundt om bunden og et lysthus med cementbænke ind i skrænten. Herfra havde man udsigt helt til Østfjorden, da der dengang ikke var så megen beplantning til at spærre. Alt dette er nu faldet sammen; ingen har nutildags tid og råd til den slags "luksus"! Var det ikke lige ferietid med mange

gæster på begge sider af vejen, kom Krabberne tit og hyggede sig med os derude. Hvidlergraven var også alle tiders legeplads.

Om vinteren kunne man kælke fra toppen af Kr. Krabbes bakke, tværs over vejen over

skrænten og gangen helt over til den anden side gravens bund,- det gav nogle herlige bump. Om sommeren rutchede vi på halen ned på den stejle vestside,- intet under, at træerne på de to steder først rigtig tog til at gro, da hele flokken var vokset op. Af frugttræerne, der var plantet hele vejen rundt langs gangene, var det kun blommer og især mirabeller, der rigtig trivedes på kalkgrunden. Med tiden avledes der dog også en del hasselnødder på den sydlige skrænt.

*Kaffe i hvidlergraven -
"æ hvillergrav"*

Et hjørne af bunden var indhegnet og anvendt til urtehave. Mange år efter at jeg var flyttet til Odby, kunne jeg komme til at sige "æ hvillergrav" om vores køkkenhave.

Naboer og feriebørn i hvidlergraven

*Familien fra Vejle på besøg
Ole til hest!*

Jenny og Kaj Brask (københavneren) i hvidlergraven

Vintereftermiddage sad pigerne og broderede eller strikkede, hvis ikke der var tøj, der skulle lappes, eller, efter at Trine var blevet for gammel, stoppede strømper.

Den daglige øvetime ved klaveret skulle også overholdes. Der blev holdt streng kontrol med at jeg! passede det (af Kirstine), for når far betalte for det, skulle jeg ikke skulke mig fra det. Det var jeg senere meget taknemlig for, men mens det stod på skævede jeg tit til uret, og gik ikke altid særlig entusiastisk til værket. Det gik meget ud på at terpe skalaer og etuder, hvad jeg også først sum voksen kunne skønne på. Maren og Signe blev meget dygtige til at spille, og netop de to fik aldrig råd til et klaver. (Signe fik et orgel foræret af far og Kr. Krabbe). Sommetider kom en gammel ven af huset, Søren Jensen,-----den Søren Jensen som lille Kirstine ofte omtaler i de gamle breve,--- med sin violin, og de spillede klassisk musik sammen; det var højdepunkter i mit liv! Hvad jeg også elskede meget, var at ligge i barnesengen ved siden af stuedøren, som stod på klem, og høre de store søstre spille om aftenen; så kunne jeg føle mig halvvejs i himlen. Der blev spillet og sunget meget i de to hjem, hos Kr. Krabbes og os.- forøvrigt også hos Møllebyggerens, men de var ikke så ofte med. Krabberne var meget musikalske, og de unge mænd, ikke mindst Peter Ignatius, havde pragtfulde stemmer. Sangene var fra " De unges sangbog", "Fædrenes tro" og de populære "Hvermands eje." En af de sidste fik jeg med, og Kirstine fik nogen.

Mor og Far med Karl Aage i dagligstuen

Maren og Signe kunne godt underholde gæster med musik, noget jeg vægrede mig meget ved; og hvis jeg blev presset til det, kunne mine hænder blive klamme af nervøs sved, så selv stykker, som

jeg ellers spillede pænt, kunne "gå i fisk" for mig. Kirstines spil var mere "jævnt", men både

hun og jeg kunne da sagtens spille til sang.

Det var mors store sorg, at hun aldrig selv fik lært at spille; derfor gav far hende på et tidligt tidspunkt en spille-"maskine" Synphonium hed den. Den var indrettet med piggede valse, og med plader (med forskellige melodier) besat med små pigge i sindrige mønstre. Når en plade var lagt på, blev den trukket op med et lille håndsving på siden af den fine kasse af ædelt træ med indlagt mønster, og så fremkom den yndigste musik i sprøde klare toner,- en ren vidunderkasse i vi børns øjne.

En sjælden gang, og under opsyn, fik vi lov at prøve den.

Jeg tror vi alle drømte om at arve den, men ingen kunne få sig til at nævne det, undtagen Kristian; han mente nærmest, at han kunne gøre krav på den, da han var den eneste der hverken kunne

spille eller synge.- han havde ikke tone i livet.

Og så gik far hen og gav den til en fremmed!!! En soldaterkammerat af Carl Åges var arbejdsløs og gik i længere tid og hjalp til med forskelligt derhjemme, uden løn, og så ville far gerne

belønne ham, og lod sig overtale til at give ham den.-

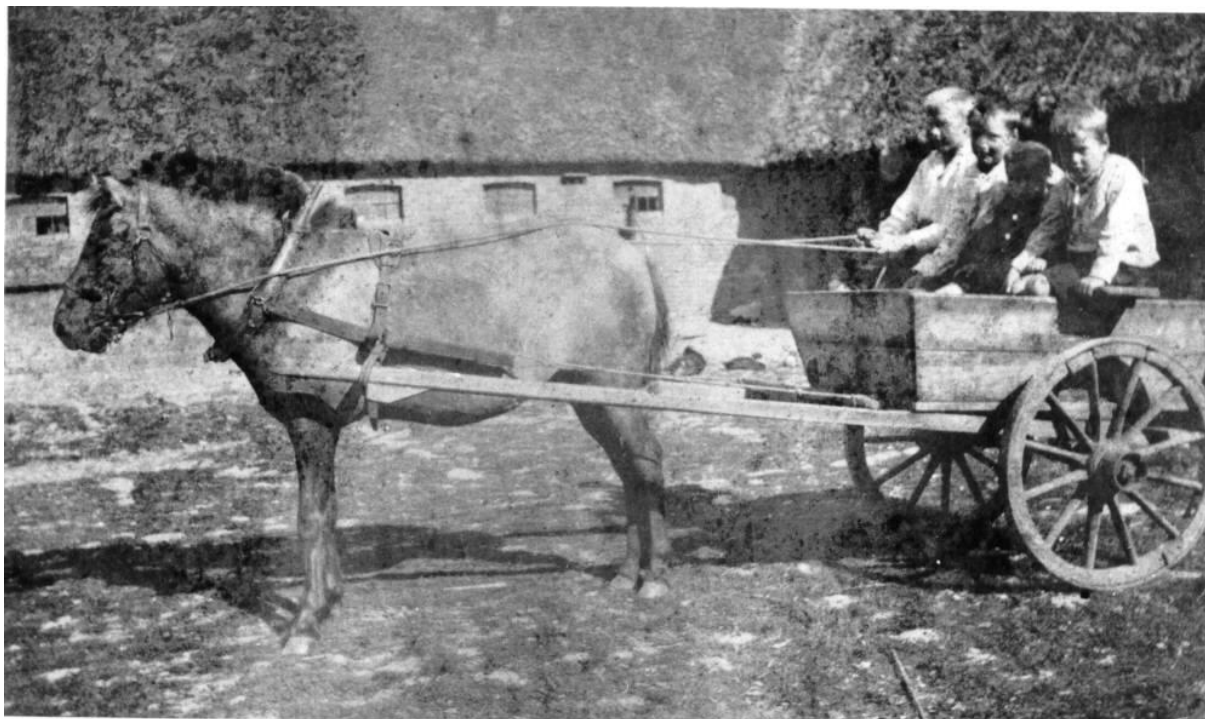
Måske var det godt nok, så var der ikke noget for vi andre at konkurrere om. Far havde vist heller ikke fattet, hvor meget vi ønskede den. Jeg har aldrig set andre eksemplarer af instrumentet, men ved at der findes et på musikmuseet i København.

Legetøj var det småt med, når man sammenligner med nutiden;

men vi savnede aldrig beskæftigelse. Pigerne havde dukker i alle størrelser og med tilbehør. Engang, da Flensborgpigerne var blevet store, sendte de til Jul et par flotte ting, som vist havde været deres egne,: en stor dukkevogn og et komfur man rigtig kunne koge på med spritapparater og med gryder, fløjtekedel og pander- en æbleskivepande, som vi bagte nødde store æbleskiver på. Det var det fineste, vi piger nogensinde fik. Drengene havde en dampmaskine med tilhørende rundsav m.m.,

og de havde træheste. Ellers var det meste hjemmelavet,- de havde løvsave, som de var ret ferne til at bruge.

Men så havde vi noget helt fantastisk: en islænderhest kaldet Musse og en lille vogn, som vi kaldte "æ hjunt". Den var nemlig tohjulet og uden fjedre, nærmest en stor kasse med agefjæl, hvor der lige kunne sidde fire børn på rad, var der flere, måtte de sidde i bunden.

Musse var så "tolle" så vi kunne gøre hvad som helst ved den; det var en yndet sport for drengene at springe buk på den. Jeg tror det blev til to Islænderheste, og da den sidste blev for gammel, blev den erstattet af en Russer; da var drengene jo også større.

en hed også Musse, og den blev brugt meget til ringridning, som foregik i alleen mellem haven og hvidlergraven. Den blev så vant til det, at den automatisk, gik over i galop, hver gang der blev vendt. Når Holger som halvvoksen mødte op med den til idrætsforeningens årlige ringridning, blev der skumlet om, at det var unfair over for de andre, for den kunne jo galopere på stedet, næsten som en gynghehest. Musse blev fars kørehest, når han kørte ene i jumben, som vist var anskaffet efter mors død.

Når far og mor kørte ud sammen foregik det i en ponyvogn: et let firepersoners køretøj beregnet til at trækkes af een hest. Var børnene med, som f.eks. til familiebesøg i Råkjær og Lyngs, kørte vi i charabang: en større vogn med kuskesæde forrest, hvor der var plads til to. Bagved var der to modstillede sæder på langs, hvor der til nød kunne sidde tre i hver, og når det kneb, kunne een klemmes ned i bunden med ryggen mod forsædet.

Så var der også godt læs; men vi varmede hinanden, hvad der ofte kunne være brug for i en åben vogn. Denne blev trukket af to heste. Alle vognene havde hynder betrukket med plyds. Om vinteren blev vi pakket ind i hver sit tæppe; jeg husker, hvor det irriterede mig, når Faster Else til hjemturen trak tæppet helt op over mit hoved og fæstnede det med en hårnål,- en sådan havde hun jo altid lige ved hånden, eller håret,- i lutter moderlig omsorg. Hun var meget rar!

Selv om der var fjedre under disse vogne, skumplede de meget på de grusede veje. I begyndelsen var hjulene med jernringe, siden blev lagt fast gummi på- altså uden luft. Der

skulle en ret stor vognport til en så omfattende vognpark- der var også en fjedervogn med lad til lettere fragt- og plads til vore cykler. Det havde så den fordel, at den kunne fungere som festsal ved sommerbryllupper.

I hvert fald Mikkels og Kirstines bryllupper blev fejret der. I den kolde årstid blev loftet indrettet til festsal; første gang til vore forældres sølvbryllup nov.24..

Det var et kæmpearbejde; kromanden, som var tømrer af profession, satte lægter op langs ydersiderne, hvorpå der blev hæftet lagner, og loftet, hvor hvidt bordpapir blev spændt ud. Skorstenen blev beklædt med silkepapir i murstensmønster med sølvfuger. Den tykke kromand, som ellers havde ord for at være doven, sled i mange dage, så sveden drev, men resultatet blev også meget flot; og jeg tænker at lægterne sidder der endnu og kunne anvendes igen; ihvertfald blev de genbrugt til Marens, Signes, Ellys og mit bryllup.

Opvarmningen af salen skete dels med petroleumsovne, og dels med transportspande fyldt med kogende vand fra mejeriet.

Sølvbryllupsbillede

Forberedelserne til en sådan fest var virkelig omfattende. Der var kogekone og "gråenkok" i mange dage; alt var jo hjemmelavet, selv isen, som var noget nyt. Man fik is fra mejeriet, store blokke som blev hugget i stykker og blandet med salt i det store træskyllekar. Så blev kogekonens medbragte isforme fyldt og anbragt i karret, hvor det jævnlig skulle røres. Det

skete selvsagt dagen før festen; da blev suppen også kogt, og "Bollekirstine" sad en hel dag og kogte kød- og melboller på en primus; det foregik i bryggerset, medens Ane Væver regerede i køkkenet.

Om vinteren var der ingen problemer med madens opbevaring; men jeg husker bekymringen om sommeren, for at den store portion suppe skulle blive sur. Gryderne blev afkølet i vand som ofte skulle skiftes. Hvordan der blev tid til også at lave mellemret er mig den dag i dag en gåde,- men det skulle til, og Ane klarede det.

Et stykke tid før festen, blev en "be-mand" sendt rundt, for at indbyde de indensogns gæster; en ret praktisk måde, for så fik man svar med det samme. Det blev betragtet som en ære, at få det hverv; det var vist altid Johannes Dams job for vores familie. Han og Nico kom, efter at Poul Mikkelsens var døde, til at bo i deres hus, og var således nærmeste naboer mod syd. Johannes Dam var ud af en stor søskendeflok, og de har vist alle på nær den yngste, "Jenny ve æ fyver," tjent derhjemme. Ligeså blev kromandens drenge efter tur "tjenestedrenge" hos os.

Jeg har omtalt, at vi altid legede med nabobørnene. De mindstes leg gik ofte ud på at finde sten med hul i og binde snor i, så vi kunne trække dem; så var de små kalve, de større køer og tyre, og en særlig stor var aktietyr. Båsene var adskilt med mursten. En hestesko illuderede som hest, eller et af børnene fik en tømme bundet på armene, og så blev der kørt foder hjem i en legevogn.

Karen Krabbe og Grethe Odgård var omk. 3 år ældre end jeg; men de var utrolig flinke til at tage mig med i deres lege, som mest var "far mor og børn". Så var Karen altid far, Grethe mor og jeg selvsagt altid barnet. Grethe ville altid hedde "Fru Holst," og skæbnen ville, at det kom hun til at hedde ved sit giftermål med en politibetjent. Vi andre var lige ved at mistænke hende for at have taget ham for navnets skyld; for foruden et flot udseende, kunne vi nu ikke se noget særlig tiltalende ved ham.

Efterhånden som vi blev større, skiftede legene naturligvis karakter til det mere konkurrence betonedede, såsom forskellige boldspil: langbold, rundbold og halli-hallo", samt for drengenes vedkommende fodbold. Andre lege, som desværre vist er ved at gå i glemsel er: hjørneta, kædeta, klap- op, drive so i hul, det lidt voldsommere "røver og soldater", og- for de store kroket-spil.

Tutte og Elly

En rebslynge i laden havde vi næsten altid, og så snart der var et korngulv fri, blev der hængt to op, og en lang stige eller et vognfjæl lagt over til "fjælslynge"; den kunne så udnævnes til skib, og et hold var sørøvere, som skulle borde det.

Et andet spil blev kaldt "jep" eller "pind"; det gik ud på at to

mursten blev stillet op med ca. en murstens afstand, en lille pind blev lagt over, og så skulle man med en længere pind slynge den så langt væk som muligt. Man var delt i to hold, og det hold som "var ude" skulle gribe pinden. Lykkedes det, havde man vundet omgangen og retten til at "komme ind". Lykkedes det ikke, blev afstanden målt og gav points, og man gik videre i et indviklet system med at "jeppe", d.v.s. få den store pind til at hoppe på den lille pind og til sidst slynge den langt ud.

Så var der hinkelege: "hoppe i sol" og i "himmel" og lignende,

- og shipning-. En yndet leg var når vi kunne få lov at sætte den ene ende af den lange skammel op på folkestuebordet og bruge den som rutshebane.

Drengene kravlede meget rundt på bjælkerne i laden, og blev rene akrobater. Jeg gyser endnu ved tanken om, hvordan de sprang fra den ene hanebjælke til den anden, ofte selv om der ikke var ret meget halm på bunden.

Et sandt under at der aldrig skete de helt store ulykker, og underligt at de fik lov til det. Måske var de mere forsigtige når far var i nærheden. De dristigste kunne nå at slå tre saltomortaler fra en bjælke og ned i halmgulvet.

*Far og Kræn Krabbe i
Kræn Krabbe's have.
De sad også ofte på
cementbænken foran
vores stuehus og nød
synet af legende børn.
De morede sig vist lige
så godt som os!*

At spille bold op ad en
mur var mest for piger,

og nogle kunne jonglere med 5-6 bolde. Hvis drengene fik lyst til at lege med, risikerede de at blive kaldt tøsedrenge.

Vinteraftener var det populært med forskellige spil, hvoraf nogle stadig er gængse; men et spil, som i hvert fald ikke findes mere i samme udgave, var det meget yndede "National-firkort", det var oplysende og hukommelsestrænende. På kortene var billeder af og navne på danske berømtedder! fire søhelte, fire billedhuggere, fire skuespillere o.s.v., som hørte sammen i stik. I 30 -erne var bobspil den store dille. Her kunne op til fire være med, og med bobbrættet på dagligstuebordet var der snart ikke plads til andre i stuen; især ikke når Kontrolassistent Jens Hove var med, for han stillede fire stole tæt på den ene side, så han

kunne sidde og skubbe sig i stilling.- han var uhyrlig doven; men så vittig og sjov, at vi tilgav ham alt. Om sommeren dyrkedes sporten ved havebordet.

Selvfølgelig blev der også læst en del, der var to biblioteker: et for voksne og et for børn, som begge havde til huse i skolen. Vi abonnerede på børneblade: et lille søndagskoleblad og et større udgivet af Chr. Eriksens forlag, som også omfattede to gode bøger årlig. Både far og mor var "læseheste". Kr. Krabbe sagde om mor, at hun kunne gøre fire ting samtidig: vugge den lille (med foden), synge vuggesang, strikke og læse. Han sagde også, at når mor kom på besøg, skulle de først sørge for, at ingen bøger lå fremme, for hun ville straks falde i den og være tabt for omverdenen. Hun søgte vel at koble af fra den travle hverdag. Jeg tror nok, det kostede nogle få kroner årlig at låne biblioteks-bøger, (biblioteket var oprettet af en privat kreds), men så fik man også et katalog over bøgerne, og far skrev så numrene op på de bøger, vi skulle få til ham; han gik vist aldrig selv. Udvalget var ikke så stort som i dag, og far nåede igennem den bedste del flere gange.

Den personlige hygiejne var knap så god som nu, hvor man bare kan lade det varme vand løbe. Til daglig foregik det som sagt for børnenes og pigernes vedkommende ved køkkenvasken, og med vand fra vandspand og vandgryde. For karlenes vedkommende i hestestalden, mens karlekammeret var der, og siden ved bryggersvasken. Men hver lørdag aften blev folkestuen forvandlet til badeværelse med to store zinkbaljer med varmt vand fra to kæmpegryder.

Da mejeriet brændte, og der blev bygget nyt i Uglev 1921, blev der fornuftigvis indrettet et stort badeværelse med kar, sauna og bruser. Det kunne man leje for en rimelig betaling, og det var herligt, når vi fik lov til det; så skulle vi alle med for at få det rigtig udnyttet. Mejeriet havde varmt vand i overskud, og dampen til sauna kunne man få gennem en lang hane;- det brugte vi nu ikke. Undertøj og arbejdstøj blev almindeligvis kun skiftet en gang ugentlig, så med seks sæt var man godt dækket ind, selv om vasken kun foregik en gang mdl.. Pigerne brugte dog både formiddags- og eftermiddagsforklæder og kjoler, plus, når vi arbejdede, en lille hvid "kappe", et lille trekantet hovedtørklæde med smal festonkant, og da det skulle stives og stryges gav det arbejde til flere piger eller flere dage. Det var ikke rent luksus at stive og stryge; det gjorde at tingene holdt længere rent"-så at sige skyede snavs. Al den tid jeg kan huske, havde vi elektrisk strygejern; men da der var flere om arbejdet, brugte vi også jern, som blev opvarmet på komfuret på en speciel strygepande. Disse jern blev faktisk betragtet som de bedste til de finere ting såsom broderier og manchetskjorter, der dengang var med løse flipper, som kunne udskiftes,- en praktisk ting da det var flippen, der hurtigt blev slidt af den megen skrubben på vaskebræt. Far havde, til pænt brug, løst kravetøj og manchetter, som skulle være stift som pap, og det blev i reglen sendt til "fransk vask". Strygefrit tøj fandtes overhovedet ikke; derimod meget som slet ikke tålte vask; men det blev naturligvis mest brugt

af voksne; kemisk rensning var jo dyrt. Når de voksnes kjoler blev kasseret, var det vist sjældent fordi de var slidt op, men snarere at de var ødelagt af armsved. Så opfandt man ærmeblade,; faconsyede stykker voksdug eller gummi overtrukket med tyndt stof, som blev syet ind i ærmegabet og kunne udskiftes.

Tandbørstning forlangtes ikke af os før vi begyndte at få blivende tænder; og mælkætænderne blev ikke plomberet. Det resulterede selvfølgelig i hyppig tandpine, antagelig ikke mindst på grund af købmændenes gavmildhed. Hver gang vi blev sendt til købmand efter varer, blev der lagt et kræmmerhus bolcher oveni; kræmmerhuset drejede købmanden selv. Det hændte selvfølgelig at man vågnede om natten og græd over tandpine. Jeg husker endnu, hvor godt det så var at komme over i fars seng og blive gnedet på kinden; varmen og trygheden hjalp altid,- ligeså hvis man havde haft mareridt. Det var altid far, der tog sig af de lidt større, mor havde jo nok at gøre med den lille om natten.

Tandlægebesøg var ingen spøg; det eneste interessante ved det, var at se hvilken hårfarve den kvindelige tandlæge nu havde; vi kendte ikke andre, der sådan fik håret farvet.

Tandlægen havde klinik i Struer, og kom et par gange om måneden til Hvidbjerg, hvor hun havde lejet et værelse på Kroen. Det kunne være slemt nok at komme under hendes behandling i Struer, for hun var ikke særlig fiks på de tykke fingre, men der var dog el-bor. I Hvidbjerg brugte hun et bor, som blev trukket med pedal hun trådte med foden, så det var ikke let at holde boret i ro, og det gik tit ud over tandkødet. Jeg husker ikke, om jeg var ved tandlæge, mens mor levede, så i min erindring var det altid far, der var med; også da jeg som ca. 18-årig fik ryddet overmunden, fordi tandlægen Frk. Weilstrup ikke mente tænderne kunne holde til flere plomberinger;- hun kan ikke have været særlig dygtig. Selve tandudtrækningen foregik uden problemer; men da jeg nu, mens vi var i Struer, ville benytte lejligheden til at købe ny hat, besvimelede jeg i forretningen,- godt at far var med.

Man skulle tro, jeg lige så godt kunne have ordnet mit hatteindkøb en anden dag; men en rejse til Struer foregik jo med tog, færge og tog igen, og varede mindst en halv dag,- så derfor.

Far tog sig gerne en lur på sofaen først på aftenen, og det var vældig hyggeligt så at putte sig bag hans ryg. Hvis man så lå ganske stille, kunne man være heldig, at de voksne glemte, at det var ens sengetid.

Far var det mest rolige, besindige og ligevægtige menneske. Hvis han en sjælden gang fandt det nødvendigt at skælde, var det ikke i hidsighed, men med velovervejede ord, som gjorde indtryk. Jeg har aldrig set ham i affekt. Han slog os heller ikke, jeg kan kun huske en gang, jeg har fået et klask bagi, jeg husker ikke hvorfor, kun at jeg både var forundret og forurettet over det.

Mor var meget livlig og udadvendt. Alle, der kendte hende elskede og beundrede hende. Utallige er de historier, jeg som voksen fået fortalt af folk, som havde nydt godt af hendes

godhed, også folk som jeg knap kendte. Som f.eks. engang jeg havde plukket hyben i Ajs Madsens (Ascania) hæk og ville betale dem: "du skal ikke betale noget, det har din mor gjort." Det har måske været, da hans første kone døde, at mor trådte hjælpende til;- jeg fik ingen forklaring. Det var nok også mor der førte an i selskabeligheden hjemme. Det kunne godt gå livlig til med selskabslege, når vennerne var sammen. Som da de tog gas på "Fru træ", som ikke kunne skjule, hun var forelsket i Lærer Westrup. De legede tankeoverføring,: En person skulle gå udenfor, mens de bestemte, hvad vedkommende skulle gøre, når hun kom ind, hvis de så alle tænkte intens på det, skulle det kunne påvirke mediet til at gøre det. Kirstine Nielsen træhandlerens kone, gik ud, og de bestemte, at ligegyldig hvad hun gjorde, ville det være det rigtige. Da hun kom ind, kunne de se, det rykkede slemt i hende efter at sætte sig på Westrups knæ; men hun besindede sig, og satte sig på sin mands.- Det var jo det rigtige. " Åh," sagde hun lettet, "så var det da godt, jeg ikke gjorde det andet!" Den historie morede folk sig over længe.

Mor fik først sent lært at cykle, og det gav anledning til megen morskab, da hun øvede sig. Cykellygter var vist ikke påbudt ved lov, og de karbidlygter, man havde, var ikke særlig gode, så en mørk aften kom mor til at køre ind i en modkørende, så pedalerne blev filtret sammen, og begge cykler blev stående. Mor drog et lettelsens suk, da det gik op for hende, at den anden var Jacob Mortensen,: "Det var vel nok godt, det var et ordentligt menneske!"

I ferietiden, når Mikkel og Helga og Farbror Ajs,s var hjemme, blev der gerne holdt familiekomsammen. Det var ret almindeligt at damerne så sad i "æ bette stow" og mændene i dagligstuen. Mine farbrødre og farbror (onkel) Lars fra Råkjær var meget gode til at fortælle historier, og hvis de selv syntes, de var ved at blive lidt vovede, lukkede de døren til den anden stue; så kunne damerne ærgre sig over, at de ikke fik del i løjerne. Men når Thyhomboerne var taget hjem, og resten af selskabet gået til køjs, kunne man høre på munterheden i de forskellige soverum, at nu var mændene ved at give mændenes historierne videre til deres koner.

Til børnefødselsdage blev klassekammeraterne inviteret, men kun piger til pigernes og drenge til drengenes. Trakteментet var altid det samme: Chokolade m. boller, formkage, lagkage og småkager, ofte glasur tvebakker fra bageren. Til aftensmad næsten altid frikadeller og frugt.- evt. sveskegrød. Hjem kl.8.Da min fødselsdag jo faldt på et ubekvemt tidspunkt lige før jul, og tilmed samme dag som "Anna træ,s" blev den sommetider flyttet, men aldrig helt sprunget over. Hvad der derimod ærgrede mig var (efter mors død) altid at skulle høre: Du får ikke så stor en fødselsdagsgave, for det er jo snart jul, eller "Du får ikke så stor en Julegave, "for det har jo lige været din fødselsdag." Som om jeg kunne gøre for, hvornår jeg var født! I det hele taget følte jeg mig ofte forurettet nu og tænkte; hvis mor havde levet, ville alt have været anderledes.

Det var betegnende, at mor netop var ved at forberede et selskab, da hun døde. Det var

Signes fødselsdag, og der var inviteret til "ungdomsgilde". Ved firetiden om eftermiddagen stod mor ved køkkenbordet og forberedte en kringle, da hun pludselig sank sammen; og hun kom ikke til bevidsthed siden. Gæsterne blev vist ned til Kr. Krabbes, efterhånden som de kom,- der var der jo også fødselsdag, som altså skulle have været slået sammen med Signes. Da jeg næste morgen fik at vide, at mor var død, styrtede min verden i grus. Jeg græd næsten øjnene ud af hovedet i den følgende tid. Jeg fattede ikke at "de små" kunne sætte sig til at dele de bolcher, Niels Gade kom med. Jeg gik ud i haven, og Niels kom og lagde armen om mig og ville trøste mig- og jeg hadede ham, for at han kunne tro, at noget han sagde kunne trøste; jeg hadede også hans far, da han kom og ville trøste far; jeg var sikker på, at far havde det som jeg, og kun ønskede fred. Hvordan kunne Kr. Gade tillade sig at sidde og tale om Guds Vilje i sådan en ulykke! Jeg kan se dem for mig endnu sidde i sofaen: Kr. Gade snakkende, og far næsten tavs.

Helt anderledes følte jeg det med Kr. Krabbe, han var jo bare en af os, og havde vel holdt lige så meget af mor som vi. Han snakkede vist heller ikke om "Guds vilje".

Faster Else og Mette Odgård kom og lagde mor i kiste, der var ikke noget der hed bedemand her ude på landet; og Faster Else var der meget indtil begravelsen, og sørgede bl.a. for at vort tøj var i orden; købte f.eks. nye strømper til os. dem skulle der syes knapper i, hvad jeg var vant til selv at gøre, så jeg fandt knapkassen frem,: en cigarkasse med brugte knapper.

"Man syr ikke brugte knapper i nye strømper, sagde Faster Else," det ville din mor ikke have gjort." Den bemærkning sårede mig meget, før jeg følte det som en indirekte kritik af mor, for jeg vidste, at det ville hun netop, hvis der var nogen pæne brugte. Mere skulle der ikke til i den tid!

Ved begravelser fik følget dengang i reglen kaffe i hjemmet før turen gik til kirken, så tidspunktet der kunne ikke altid overholdes; det skete jo at folk skulle til kaffebordene i flere omgange. Snedkeren, som leverede kisten, havde en ligvogn til udleje, og så måtte folk, hvis de ikke selv havde heste, låne et par og en kusk. I dette tilfælde var det, skønt vi selv havde heste, et par flotte blåskimlede af Kr. Krabbes, og en af sønnerne derfra, der var kusk.

Der blev holdt en kort andagt i hjemmet, (af degnen) inden følget gik til kirken efter ligvognen. De kranse der ikke kunne være i vognen, bar man. Alle var i mørkt tøj og mange af herrerne havde høje hatte. Da mors begravelse jo var om efteråret, var næsten alle kranse med store hvide eller broncefarvede crysantemer, som gav en tung luft i kirken. I mange år derefter blev jeg dårlig ved lugten af crysantemer.

Mors kiste stod under andagten i forgangen og forsamlingen var dels inde i huset, dels udenfor. Jeg så det hele i en tåge; men ud af tågen trådte tydelig to herrer i sorte frakker og med høj hat i hånden; de stod lidt for sig selv ved hjørnet af staldlængen. Det var de to manufakturhandlere i Hvidbjerg, Frederiksen og Carlsen, som trods det, de var konkurrenter, var fulgte ad for at vise en af deres, sikkert bedste, kunder den sidste ære.---det er de særeste

ting man gemmer i erindringen.

Særprægede personer som kom i vort hjem.

"Gamle Trine" kom og stoppede vore strømper, der var jo ikke nogen form for forstærkning i uldgarn dengang, så der var næsten daglig hul på strømperne. Trine var det mest beskedne menneske, man kunne tænke sig. Hun arbejdede også hos Kr. Krabbes og Kristian Kr. skriver i sine erindringer, at hun fik 10 øre om dagen for det; men det var mindst 15 år før min tid, så måske var daglønnen forhøjet. Hvad der sikkert betød mere for Trine var, at hun fik føden, hvor hun var og en pot mælk med hjem, og at både Kr. Krabbe og mine forældre tænkte kærligt på hende og hjalp, f.eks. hvis hun var syg. Kr. Krabbe skriver i sin dagbog, at han d. 1/12- 21 "kørte Trine på asylet" (alderdomshjemmet) og d. 16/2-24 gjorde hushandel for hende.

Jeg ved at Maren engang skulle gøre rent for Trine, da hun var syg, og spurgte efter en gulvspand. "Åh, kan du ikke tage natpotten?" var svaret. Hun ejede altså ingen spand.

Ikke fordi hun ikke havde råd, men hun sparede op til sin alderdom, for hun ville nødig "på sognet". Så Trine kunne betale for sit ophold på alderdomshjemmet. Når hun derfra kom på besøg, kunne hun vægre sig ved at spise hos os "for jeg betaler jo for det på asylet". Men boller og mælk kunne hun ikke stå for "for vi får så lidt mælk derhenne."

1937 Far med sin "børnehave", som vi kaldte den yngste "stab" han nogensinde havde.

Emil er den ældste, Carl Aage (i plus fours) den yngste, 14 år. Elly, og yderst til højre Anna

Ilkjær, 15 år.

Fotografen (Tutte) er husmoder, 20 år.

Den baldrede rude skyldes en vildfaren kartoffel! Knægtene sorterede kartofler i laden, og konkurrerede om, hvem der kunne skyde længst! Dette var rekorden! - De strikkede ærmer Anna har på kaldes "sjælevarmere", og var meget populære dengang!

Så var der Søren Jensen. Hans særpræg bestod i, at han var meget musikalsk. Han havde haft en gård i Serup, som siden Kr. Kræmmer fik, og efter ham Herman Christensen, og nu dennes

søn. Han lod bygge et stort hus i Uglev, hvor han nu boede med sin husbestyrerinde. Hun var aldrig med på besøg; men vi børn besøgte sommetider Søren Jensen, og så serverede Kirstine småkager med syltetøj, der var så gammelt eller dårlig opbevaret, at sukkeret var krystalliseret,- det brød vi os ikke just om; men var da heldigvis for velopdragne til at vise det. Søren Jensen testamenterede sit hus til kommunen med den klausul, at det skulle bebos af "værdig trængende."

Det overholdt sognerådet i nogle år, men så indrettede de det til kommunekontor, hvad vi var nogen, der var forargede over.

Først i trediveerne var det Kr. Vestbjergs, der boede i legathuset. Søren Jensen fejrede sin 70-års fødselsdag med en stor fest i krosalen; og han bestemte at samme menu skulle serveres til hans begravelse. Man sagde, at han havde holdt festen, for selv at se, hvordan hans begravelse ville blive.

Af en eller anden grund arvede Laurits 500 Kr. efter ham, det var mange penge dengang. Søren Jensen var barnløs.

Dorre Riis.

Jeg gætter på, at det var vor Farmors halvsøster Else Marie, der var mor til Dorte (Dorre) Riis.- de havde i hvert fald

Riis-navnet fra Else Maries mand, ikke fra vores familie.

Else Marie (som jeg ikke har kendt) og Dorre havde åbenbart ikke meget at leve af, for Dorre kom jævnlig i vort hjem og tiggede (flæsk,æg og lignende) Mor var jo gavmild og Dorre gik aldrig forgæves til hende. Efter mors død kom Dorre jo stadig; men vi var godt trætte af hende. En gang hun kom efter halm til sin seng, var Emil i drillehjørnet og gav hende noget med tidsler i (sagde han i hvert fald)! Jeg husker ikke om han kørte det derned og skiftede det ud med det brugte, men det må han vel have gjort. De boede i et lille hus i den dengang sydlige ende af Uglev, efter Skrædderen.

Når jeg tror at Dorres mor har boet i den gamle "Overgård," er det nærmest fordi Dorre optrådte, som om hun var i sin gode ret til at få noget derhjemme. Hun havde den "fikse ide" at hun ville sidde på en bestemt plads midt i Kirken, altså yderst på en bæk i "kvindesiden," og flyttede sig ikke, lige meget hvor mange der så måtte kante sig om ved hende. Den gang var der mindre plads mellem bænkene og Kirken var ofte fuld af folk. Else Maries mand må have været af den familie der havde "Helleriis", før vores Oldefar Chr.Jensen Riis købte gården af sin fætter Niels Christensen Riis, der flyttede til Styvel. I hvert fald havde Dorre nogle skeer fra 1600-tallet af samme sæt som de to, der nu er i Gertruds besiddelse. Efter Dorres død prøvede Martin at opspore dem; men Niels Hebsgård, der sad til leje i halvdelen af huset, og vist arvede hvad der var, kendte ikke noget til dem.

Æ Norsker.

Nicoline Jensen, en lille spinkel kone gift med Matthias Jensen, var malkekone hos Kr. Gade i mere end 20 år.

Hun kom jævnlig og bad: "I har vel itt noget swott tobak til min Mand Mattias." Tobaksbordet havde to skuffer : en til den friske tobak "Melange Nicot" (Far røg lang pibe) en anden som piben blev kradset ud i. Det var dette udkrads Nicoline kaldte swott tobak. Nu blev denne skuffe vendt ud på et stykke papir med aske, pibesovs og det hele (+mange afrevne tændstikker)..

Vi havde Nicoline mistænkt for selv at tage sin del af herlighederne. Selvfølgelig fik Nicoline også sin kaffe, og hun ville gerne have flere kopper, men skulle nødes hver gang.

Bagefter gik hun rundt og gav hånd til alle, også børn, piger og karle og sagde : "Tak for kaffe og brøe", og så hviskede vi: "og sukker og fløe." Hun præsterede at gå helt op på møddingspladsen og gav hånd til karlene, en dag der blev kørt gødning.

Nicoline var født i Norge og blev ved at have Norsk accent. Hun var kommet til Danmark som ganske ung, måske smidt ud af sin pæne familie. Hun blev malkepige på "Handbjerg Hovgård," hvor hun traf Mathias og blev gift med ham. De var lige drikfældige, men på sine gamle dage kunne Nicoline ikke tåle spritten. Der må dog have været lidt i den medicin hun fik, for hun skyldte Mathias for at ville hugge den. Mathias døde vist af Delirium-tremens, og mens han lå syg, lå han og klagede sig: "æ dør, æ dør!"- " Ja men så dø da!" replicerede Nicoline.

Da han var død sagde Nicoline : "Å tink,æ savner ham slet itt, så ka i da forstå, hvor grimm han hår vætt!!

De havde en søn, som børneværnet fjernede fra hjemmet, og skaffede et godt plejehjem i nærheden af Nors. Som voksen kom han her på egnen igen, og tjente bl.a. hjemme i Uglev.

Også Nicoline endte sine dage på "Asylet" ("Asyl" betyder frihed.) Men hun betalte i hvert fald ikke selv for opholdet.

To gange Sørensen.

Før bilernes tid skulle missionærer og andre talere, der kom for at holde Møde i Missionshuset indkvarteres privat, og det var almindeligt, at de logerede samme sted hver gang, så de blev kendt med værtsfolkene. Mindst en gang om året, jeg tror to-tre, husede vi Missionær Sørensen fra Vejle. Det var ikke ligefrem noget vi glædede os til,- han var helt utrolig kedelig. Af høflighed gik Mor og Far dog med i Missionshuset; men Mor sagde, at han havde tre taler at skifte med, og dem kunne hun forlængst udenad.

Den anden Sørensen var "bisse." Han følte sig dog hævet over andre landstrygere, og mente vist han havde visse rettigheder. Jeg husker ikke om han fik en seng, men han sad i hvert fald

inde om aftenen til sengetid. En aften, han var der, havde vi gæster, som selvfølgelig spiste i dagligstuen, mens Sørensen blev plaseret hos børn og unge i folkestuen. Det var han meget fornærmet over og sagde stødt: "Nå jeg er nok ikke fin nok til at spise i den pæne stow."- Det var han ihvert fald ikke!

En engangs-gæst.

En gang,- det må have været om sommeren, for der blev fyret i bryggerset,- fik Mor sit livs chok. Da hun om natten skulle op og varme en flaske til Carl Åge, sad der i mørket en skikkelse ret op og ned på bryggersbordet. Det var en kvinde, og hun må have været sindsyg og flakkede om. Nu sad hun stiv som en pind på bordet. Mor gav selvfølgelig et højt skrig, så far blev tilkaldt. De fik kvinden anbragt i en seng for resten af natten; men hvad der derefter skete med hende, ved jeg ikke. Hun var tavs som graven.

Far og mor var alvorlig troende, men de lagde ikke pres på os, og prædikede aldrig for hverken os eller andre. Kun forventede de, at vi gik i Søndagsskole, det var nærmest en uskreven lov;

og mor læste hver dag ved middagsbordet et lille stykke af en andagtsbog.

Men de var ved deres liv gode eksempler for os, og ingen af os ønskede at gøre dem imod eller skuffe dem.